

S nem arab selyme az, a miért hevülök,
 Ilyen semmisségért szívem nem adom.
 Deli tánca bájol, ha pezsdül a serleg,
 S ő egy Ariadne, bacchans tánc-vezér ;
 Mikor aeol hárfán ujjai dalt vernek,
 A műzsák lantjával játéka felér.
 És midőn versenyez Corinna hírével,
 Kortársinál többre becsúlve magát . . .
 Ugy-e én kedvesem, a hajnalló léttel
 Üdvöt arany Ámor tüsszente reád ?
 Istentül eredhet ily égi ajándék,
 Ne hidd, hogy az édes anyádtól nyeréd.
 A földből ilyen kincs ki hogyan is válnék ?
 Ily gyümölcsre tíz hó hogy volna elég ?
 Róma leányainak magad válsz diszére,
 Te léssz köztük első Zeus oldalán.
 Nem is dőlsz örökké földi ágy ölére,
 Helenának mássa szállt benned alá.
 Csoda-é, ha lángol az ifjuság érte ?
 Dicsőbb lett vón' veszned Trója, e miatt !
 S mégis a nagy harczot eszem föl nem érte,
 Egy lányért a melyre két világ riadt.
 Bölcs most Menelaos, a mért visszakérte,
 Bölcsnek vallom Párist, hogy megtagadá.
 Achilles, Priamos méltán veszhet érte,
 Szívem e harcz okát már helybe' hagyá.
 Az ős kor művészin kik győzni óhajtnak,
 Fessék le remekben ez isteni lányt,
 Mutassák keletnek, mutassák nyugatnak,
 Kelet, nyugat érte lángol egyaránt !

Dr. CSENGERI JÁNOS.

PETŐFI «CSÁRDA ROMJAI» FRANCZIA FORDÍTÁSÁRÓL.

(Az Egyet. Phil. Közlöny szerkesztőjéhez.)

Nagyon megörültem, mikor egyik tekintélyes napi lapunkban azt olvastam, hogy Petőfi fenczímzett költeményét a Phil. Közlöny legújabb száma francia fordításban közli és pedig oly kitünő fordításban, hogy csak ohajtanunk kell, vajha költői irodalmunk többi remekeit is ily hivatott műfordítók mutatnák be a francia közönségnek.

Fájdalom, a fordítást — ez előleges magasztalás után — kezemhez kapva, csak kis részben találtam a dicséretet s az ahhoz kötött ohajtást igazolva; és az ügy érdekében valónak tartom e részben nézeteimet elmondani.

A fordítónak a nyelvet, a *melyből* fordít, tökéletesen értenie, a nyelvet, a *melyre* fordít, tökéletesen birnia, és ha verset, versben fordít, értenie kell a fordítási nyelv verstanát s verselési szabályait.

Az első követelményt, a magyar nyelv tökéletes értését, természetesen eszem ágában sincs Grubiczy úrtól (a Csárda romjai fordítójától) megtagadni. Sőt a másodikat sem vonom kétségbe; Gr. úr, úgy látszik jól tud, s ha nem is épen ékesen, elég jól ír francziául, t. i. prózában. De kétségbe kell vonnom, hogy értené a franczia verstant s még csak fogalma is volna a franczia vers szabályairól, a mint azok már Malesherbes óta nemcsak megállapítva, de oly határozottan és szigorúan is vannak fixirozva, hogy azoktól a *legkisebb eltérés sem engedhető meg.*

Mi magyarok eltűrjük a rossz verselést is. Nemcsak gyöngé, de elismert jó költőink is vannak, a kik rosszul verselnek. De a franczia nem tűri el. Hogy jó költőnek tartson valakit, a ki a verselés szabályai ellen vét, arról szó sem lehet; de gyöngé, vagy középszerű költő sem verselhet rosszul; talán a szedő-gyerek sem szedné ki, a korrektor pedig bizonyosan eldobná; szerkesztő nem akadna, a ki föl vegye. A franczia általában a styl tekintetében nagyon kényes. Az elegancia ugyan ott sem adatik mindenkinek; de rosszul írt francia könyvet épen oly kevéssé lehet találni — mint, a példabeszéd szerint, döglött szamarat.

Isten mentsen azért, hogy a franczia irodalom a Petőfi Csárda romjai-ról Grubiczy úr fordításában vegyen tudomást, mivel az minden sorában vét a franczia verstan legelemibb szabályai ellen. Nem is vers, hanem rímes (a hol rímes!) próza, à la — Haviti.

Nem czélom itt a franczia verstant rekapitulálni, csak főbb tételeit kell emlékezetbe hoznom.

Nem tudom: hol kezdjem.

Talán nem csalódom, hogy Grubiczy úr az eredeti versmértékében, alexandrinekben (hatosokban) akart fordítani. Versei azonban nem hatosok, hanem néhol 10, máshol 14 szótagúak. A franczia általában nem ismeri a szabálytalan méretű verset, vannak ugyan különböző hosszúságú sorai, egy költeményben is (elég a számtalan példa közül csak a Lafontaine meséire hivatkoznom), de azok nem szabálytalan, szeszély vagy kényszerűség szerint változó sorok, hanem hármasok, négyesek, ötösök, hatosok, bizonyos törvény vagy szabály szerint vegyítve. Nem így Grubiczy urnál. Ő hatosokban akar írni, de nem ismeri sem a hatosok szabályait, sem általában a szótag számlálás törvényeit.

Első törvény : a sor két egyenlő részre oszlik, három-három lábbal (hat-hat szótaggal.)

Második törvény : minden két pár-sor közül, felváltva, *egyik* néma e-vel (mely a 13-ik szótag elhaló visszhangja) végződik, a másik a nélkül.

Harmadik törvény : sorközben a néma e, a szó végén, szótagnak számít, ha utána mássalhangzó következik, nem számít, ha magánhangzón kezdődő szó jő utána.

Negyedik törvény : a diphtongusok (oi, ie, stb.) *egy* szótagnak számítanak.

Grubiczy úr e törvényeket nem csak nem respektálja, de úgy lát-szik nem is ismeri, sejtelve sincs rólok. Neki mindjárt az első szó, mely-lyel kezd: *Toi*, úgy látszik két szótag; s az első sorban a *belle* egy szótag, holott mássalhangzón kezdődő szó (*basse*) következik utána. A negyedik sorban *doit* ismét két szótag neki. Sorai, mint már említém, majd nem ütik meg a tizenkét szótagot, pl.

Que pour qu'un jour je te la sacrifie (10)
Je benirai ma vie, maudite autrefois (11)

majd (még sokkal gyakrabban) túl mennek azon pl.

Avant que notre pays gemit sous le turc esclavage (14)
D'un temple de Dieu une taverne? et qu'est que cela fait? (15)
Et est ce que tout deux ne font pas égale partie de notre être (17 vagy 18)

s isten tudja még hány-szor. Nem akarom kiírni az egész verset, de mondhatom, hogy a sorok *több mind két harmadában* a szótag-számlálás helytelen.

A második törvényt annyira nem tartja meg a fordító, hogy néma e-vel végződő s a nélküli szókat egymásra rimeltet (hallatlan a franciában!) pl. Hongrie — favori, valles, — feuilleter, parcourir — lire, plaine, — Bédouin, fantaisies — renuis, gaie — marié, buvérent poussiére, l'air — bruyères : nála rimek gyanánt szerepelnek.

Sőt rimek gyanánt még az ilyenek is: fait — soulagé; fait — préservé, trépas — toit (borzasztó!), menáger — effet, couservés — dernier; nem is említve a szintén rossz, bár nem épen oly botránys rimeket, minők: égaré — apparait, baton — garçons, héron — possession stb. stb; mert jó rim, *igazi* rim, alig van nyolcz vagy tíz az egész költeményben. Pl. egyebet nem említve többest egyessel rimelni, nem lehet, mint pl. decouvertes — ouverte, pierreux — lieu, voyageeur — buveurs; ide tartoznak az s végű többesek, nem s végű (bár nem egyes-beli név-) szókkal, mint pl. être — maitres, maintenant — temps, stb.

Mind ez oly hiba, nem: oly vétség a szabatos francia verselés ellen, hogy kívánunk kell, vajha francia embernek szeme elé ne kerül-

jön e fordítás, mert (legalább is) barbárnak nevezi nemzetünket, mely előtt ilyen francziasággal fel lehet lépni.

Nem ereszkedem ki a fordítás értelmi hibáira, bár volna néhány (nem sok) észrevételem e részben is; de azok másodrendűek a verselés bűneihez képest. S céloom nem is a fordítás anyagi bírálata, csak a dicső franczia nyelv, styl és ízlés elleni vétségek irányában való tiltakozás, hogy ha e fordítás franczia kézbe kerül, emelkedjék legalább egy szerény szó, mely az illetékes olvasót meggyőzze, hogy a franczia verselés törvényei nálunk sem mindenki előtt ismeretlenek.

Budapest, 1883 febr. 10.

Szász KÁROLY.

VEGYESEK.

— **Grobianus.** A XIII. század óta vannak német nyelven verses utasítások, melyek az embereket arra tanítják, hogy vendégségek alkalomával, asztal fölött miképen viseljék magukat. Az ily utasítás neve *Tischzucht.*¹⁾ Úgy látszik, nem volt nagy hatásuk, mert még a XVI. és XVII. században is átdolgozzák és megújítják ezeket a régi verseléseket, hiszen pl. az egy Hans Sachs maga hármát írt és Brant Sebestyén híres *Narrenschiffjában* (1494) külön renddé foglalja össze a neveletlen és durva lakomázókat, kiknek védszentül Szt. Grobianust rendeli. Ezóta Grobianus és a grobianusok kedvencz tárgyai a szatirának, melynek első ide tartozó (prózában írt) terméke 1538-ban e címmel jelent meg: *Grobianus' Tischzucht bin ich genannt, Den Brüdern im Säu-Orden wohl bekannt*, szerzője W. S. (Wilhelm Salzman?), mely még a XVII. és XVIII. században is ismeretes volt és új kiadásokban megjelent. E munkácskán alapszik a XVI. század egyik leghíresebb könyve, Dedekind Frigyes latin *Grobianus*-költeménye, 1549.²⁾ Dedekind Frigyes, egy neustadti (Hannoverában) mészáros fia, ki 1598-ban mint superintendens Lüneburgban meghalt, kitünő humorral dolgozta fel tárgyát. Gúny és nevetség tárgyává teszi Szt. Grobianus piszkos és durva híveit, kiket Brant és társainak komoly ostorozása nem igen bántott. Dedekind megfordítja a dolgot: a legvastagabb durvaságra, a legotrombább viseletre tanítja a grobiánusokat, de oly igaz humorral és maró szatirával, hogy művének hatása el nem maradhatott. Mun-

¹⁾ Moritz Geyer, *Altdeutsche Tischzuchten, Altenburg, 1882.* Kitünő dolgozat, mely a teljes anyagot fölkarolja és közli.

²⁾ *Grobianus, De morum simplicitate libri duo, Francof. apud Chr. Egen [1549].*